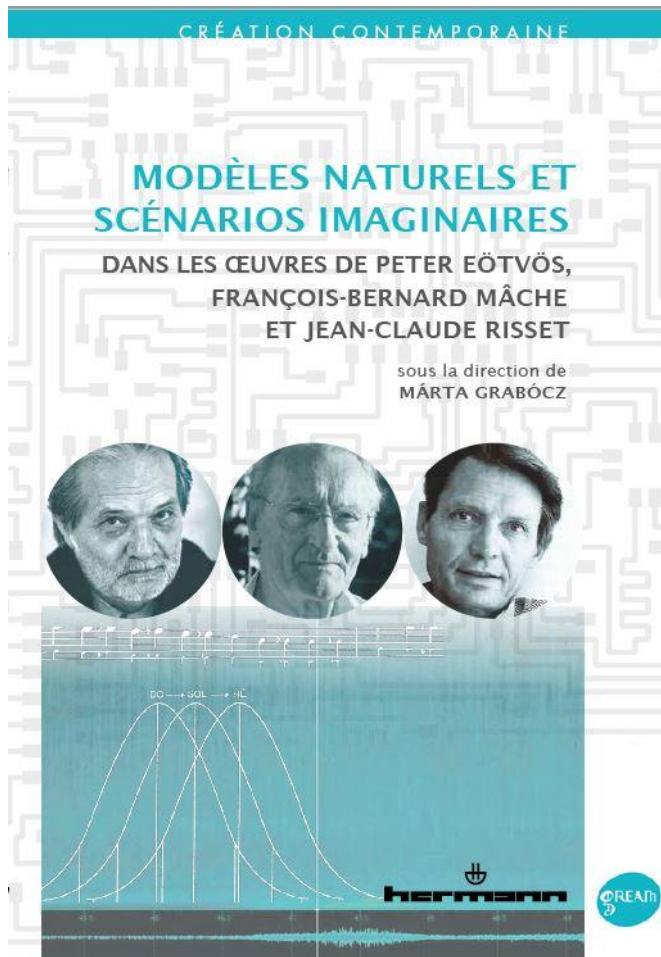

Természeti modellek és képzelt forgatókönyvek Eötvös Péter, François-Bernard Mâche és Jean-Claude Risset műveiben

Grabócz Márta legújabb könyvéről

A közelmúltban, 2020 júniusában, Párizsban, a [Les éditions Hermann](#)-nál megjelent könyv a fenti címen Grabócz Márta szervezésében 2012. március 23-án és 24-én tartott, kétnapos, nemzetközi tudományos tanácskozás anyagait tartalmazza. A tanácskozás helyszíne a párizsi Cdmc (Centre de documentation de la musique contemporaine /A kortárs zene dokumentációs központja) volt. A konferencia lezárásaképpen a három zeneszerző műveiből 2012. március 24-én hangversenyt is rendeztek. Veres Bálint, a tanácskozás magyar résztvevője, a „Fidelio” 2012. április 17-i számában [Eötvös, Mâche és Risset tudományos fókuszról](#) címmel beszámolt az eseményekről.

Eötvös Pétert (sz. 1944) jól ismerik a magyar olvasók. A könyvben bemutatott két másik zeneszerző ellenben – bár a francia kulturális élet kiválóságai (Jean-Claude Risset 2016. november 21-én meghalt) – nálunk alig ismert.

Jean-Claude Risset (1938–2016) a komputerzene úttörője. Egyszerre volt muzsikusz és akusztikus, tudományos kutató. Boulez meghívására az IRCAM megalapítását követően, 1975 és 1979 között a komputerzenei osztály vezetője volt. Olyan pszichoakusztikai paradoxonokat is leírt és alkalmazott zenéjében, mint a „Shepard-skála” vagy a róla elnevezett „Risset-ritmusok”: utóbbi a tempó látszólagos gyorsulását vagy lassulását jelenti, ez pedig az időkezelés új dimenzióit nyitja meg.

François-Bernard Mâche (sz. 1935) a kortárs francia zene egyik legeredetibb gondolkodású, leginnovatívabb alkotója. Zenei tanulmányait Messiaennél végezte, régészeti, klasszika-filológiai és zenetudományi diplomát is szerzett. Sajátos technikát fejlesztett ki a maga számára, amely a zenélés ősi modelljeire, továbbá természeti modellekre épít, ezt nevezi „hangzó naturalizmusnak” („naturalisme sonore”). Modelljei gyakran alapulnak az emberi hang és a madarak énekének elemzésén.

Risset nem csak a komputerzene egyik úttörőjeként ismert, de az elsők között volt, akik számítógépeket alkalmaztak a zenei hang természetének és az emberi hallás mechanizmusainak megértése céljából. Mâche érdeklődése eltér ettől. Őt a természet, különösen az állatok és a madarak hangjai foglalkoztatják. Bár Messiaen tanítványa, de a maga útját járja: nem követi egykori mesterét a madárhangok zenévé formálásában. Annak megértésére törekszik, hogy miképpen strukturálódik akusztikailag a madarak éneke, és a zeneiség markáns jegyeit igyekszik kimutatni bennük.

Habár a három zeneszerző között nem folyt intenzív párbeszéd, műveiket figyelmesen hallgatva mégis közös vonásokat fedezhetünk fel bennük, amelyek nyilvánvalóan összekötik őket. François-Bernard Mâche és Eötvös Péter független komponisták, nem sorolhatók egyetlen áramlatba vagy zeneszerzői csoportosulásba sem, és az volt Jean-Claude Risset is. Munkásságuk egy jelentős része annak jegyében született, amit Eötvös Péter Varèse nyomán „idealista futurizmusnak” nevezett: eddig ismeretlen hangzások és a hangzás új szerkezeti elemeinek felkutatása – a legtöbb esetben tudományos módszerekkel és háttérmunkával. A kötetben szereplő tanulmányok egy jelentős része a három zeneszerzőt összefűző közös vonásokkal foglalkozik.

Jean-Claude Risset kategóriája a „scénario sonore imaginaire” („képzelt, hangzó forgatókönyv”, lásd *Du songe au son* [Az álomtól a hangig] című, 2008-ban megjelent könyvét). A hangzás két formája – az akusztikus és az elektronikus – két külön világot képvisel, kapcsolatuk, szembeállításuk minden esetben egy tudatosan kidolgozott zenei dramaturgiával formálódó „théâtralité sonore” (hangzó színpadszerűség) forrása. Különösen izgalmas a három zeneszerzőnek a görög filozófiával való kapcsolata, ebben is sok közös vonás fedezhető fel. A koncerten zongoristaként is fellépő Georges Beriachvili a kötet egyik, elméleti szempontból talán legjelentősebb tanulmányát írta Mâche műveinek időkezeléséről: a zeneszerző az egymásra rétegzett idősíkokkal korábban ismeretlen hangzástartományokat és téridő-képzeteket képes elérni. Eötvös tudományos érdeklődésének filozófiai forrásairól is olvashatunk Veres Bálint

tanulmányában, amelyek akár közös nevezőnek is tekinthetők a zene és a tudomány közötti kapcsolatban.

Balázs István

Jean-Claude Risset

François-Bernard Mâche

Eötvös Péter

KIEGÉSZÍTŐ MELLÉKLETEK

[A könyvben szereplő tanulmányok jegyzéke](#) (franciául)

A tudományos tanácskozás programja (franciául):

[Modèles naturels et scénarios imaginaires. Peter Eötvös, François-Bernard Mâche, Jean-Claude Risset](#)

23 et 24 mars 2012 – Cdmc I Conservatoire de Paris

Az előadások hangfelvételeit itt hallgathatjuk meg (franciául):

[Modèles naturels et scénarios imaginaires - 1ère journée](#) (első nap)

[Modèles naturels et scénarios imaginaires - 2e journée](#) (második nap)

[A koncert programja](#) (franciául)